

ZELDZAME, SCHAARSE EN KOLONIEVOGELS IN DE REGIO UTRECHT IN 2009

Wilco Stoopendaal

Het broedseizoen 2009 lag tussen twee winters in die kouder waren dan de voorgaande zeven winters. In de wandelgangen sprak men van een sterke achteruitgang van gevoelige soorten zoals ijsvogel, grote gele kwikstaart en blauwe reiger. Geldt dit ook voor de provincie Utrecht?

Kolonievogels

In de *aalschol*kolonie in de Botshol broedden 235 paar. In deze kolonie begint het broeden al in december. In de omgeving van Haarzuilens is 1 paar aalscholver tot broeden gekomen. De *blauwe reiger* heeft een achteruitgang laten zien. Van de 27 binnengekomen kolonies zijn in vergelijking met 2008 65 nesten minder vastgesteld. In 14 kolonies is een achteruitgang vastgesteld. De grootste achtergang liet de kolonie in Nieuwegein zien. Daar werden nu 38 nesten geteld en in 2008 57. De langetermijntrend laat een verdere achteruitgang zien. In 2009 is 1 nieuwe kolonie gemeld in Baarn-Noord (2 nesten). Bij het maken van dit artikel waren de gegevens van de *purperreiger* nog niet bekend. De *lepelaar* heeft het goed gedaan in de Botshol. Een record van 29 paar kon worden gemeld door de ervaren tellers die al jaren goed werk leveren.

Van de meeuwensoorten valt nog weinig te melden omdat de gegevens nog niet aangeleverd zijn. 1 paar *kleine mantelmeeuw* heeft in de Botshol gebroed. In dit gebied ook 2 paar *zwartkopmeeuw*, en 195 paar *kokmeeuw*, die hier sterk achteruitgaat, maar voor Utrechtse begrippen een forse kolonie is. In het jaar van de *visdief* zijn 2 nieuwe kolonies gemeld: Amerongse bovenpolder 2 territoria en industriegebied Wijk bij Duurstede 7. In de Botshol broedde in 2009 ook weer 1 paar visdieven na 2 jaar afwezigheid. In Willeskop zijn in 2009 weer 11 nesten geteld na een afwezigheid in 2008 en in Woerden zaten in het industriegebied 15 paar. Daken zijn in Utrecht een belangrijke broedplaats. Van Nieuwegein en Utrecht zijn nog geen gegevens binnen. Over de *zwarte stern* valt nog niet veel te zeggen, omdat de gegevens nog niet binnen zijn. Wel is duidelijk dat er dit jaar geen zwarte sterns hebben gebroed in de Botshol. De *oeverzwaluw* is met 386 nesten in 2009 vertegenwoordigd, maar hier zitten de kolonies van zuidoost-Utrecht (Remmerden, Rheden) nog niet bij. Regionaal laat de soort weer grote verschillen zien. Zo is de kolonie bij de A2 bij Hilversum in 2009 verdwenen, terwijl er in 2008 105 nesten zaten. Langs de Lek bij Lopik zaten in een steile wand in 2008 24 nesten en in 2009 172. Nieuwe kolonies zijn gemeld uit Veenendaal (industrieterrein De Batterijen) en Tull en 't Waal (Oude Lekarm bij Stuw). De kunstmatige wand bij de Nedereindse Plas herbergde maar 5 paar tegen 37 in 2008.

De *huiszwaluw* kent een minder goed broedseizoen. Van de 54 binnengekomen gebiedskolonies is in vergelijking met 2008 een afname geconstateerd. In 14 kolonies nam het aantal nesten toe (in totaal 97 nesten), maar in 26 kolonies werd een afname vastgesteld (226 nesten). Er zijn 2 nieuwe kolonies gemeld (26 nes-

ten) rond Zeist en de Ronde Venen. Een vaste waarde vormen de tellers van de omgeving Arkemheen, Nijkerk en Holk. Hier worden al jaren de huiszwaluwen trouw geteld. In 2009 werden er 565 nesten geteld en in 2008 671. Ondanks de vastgestelde achteruitgang mooie resultaten. Regionaal kan worden gemeld dat de afname in vergelijking met 2008 heeft plaatsgevonden in de Lopikerwaard, Kromme Rijngebied, Eemland. Een toename is te zien in de Ronde Venen en op de zandgronden ten oosten van de stad Utrecht. Een voorlopig totaal voor 2009 komt uit op 1339 getelde nesten.

Voor de *roek* zijn tot nu toe 411 nesten vastgesteld. Dit aantal slaat op 35 kolonies incl. de verlaten kolonies. Deze soort staat de laatste jaren onder druk. Oorzaken hiervoor zijn het verdwijnen van voedselgebieden (Leidsche Rijn), het vernietigen van broedlocaties (Vinkeveen) en veranderende grens van zijn westelijke broedareaal. In de afgelopen jaren zijn 11, veelal kleinere kolonies weer verlaten. Nieuwe kolonies zijn gemeld uit Loenen en Utrecht.

Er zijn nog geen gegevens binnen van de omgeving Abcoude, Renswoude en Veenendaal, die in andere jaren goed waren voor zo'n 200 paar.

Visdief - Jan van der Greef

Zeldzame en schaarse soorten

Geoorde futen werden gemeld van de Botshol (1 en 15 mei): 1 paartje op de Grote Wijde, maar dit verdween toch weer waardoor het niet aan de criteria voldeed om als broedvogel te worden geregistreerd. Een andere koppeltje was aanwezig op het Leersumsche Veld. Een mooie waarneming van een zomerkleed *kuifduiker* op de Kleine Plas van de Vinkeveense Plassen voldoet weliswaar niet aan de criteria, maar een midden juni waarneming voor Utrecht is wel zeldzaam.

Kwakken hebben wederom gebroed in de westelijke uiterwaarden van de Lek. Op de locatie zijn zelfs 2 nesten vlak naast elkaar aangetroffen. Op een van de nesten zijn 3 jongen geringd (SOVON nieuwsbrief nr. 1 2010). Ten oosten van Nieuwegein had een paar *kolgans* 3 pulli.

De *bruine kiekendief* werd vastgesteld in polder Blokhoven bij Schalkwijk, de Bethunepolder bij Maarssen, Nieuwegein en de uiterwaarden bij Lopik. In 2010 is het de soort van het jaar en ik hoop dat hier ook de nodige territoria door worden gemeld. De eerste zijn dit voorjaar al weer op diverse trekposten langsgevolgen. De *ijsvogel* had afgelopen winter te lijden van de korte maar hevige vorstperiode getuige het aantal gemelde territoria. De forten blijven favoriete broedlocaties. In augustus kwamen er weer meldingen van broedgevallen (Utrecht-Overvecht).

Kleine plevieren worden gemeld bij de Laagravense Plas, omgeving Korte Maatskade bij Eemdijk, Honswijkerwaard en Waverhoek. Territoria van de *bontbekplevier* werden gemeld bij de Korte Maatskade bij Eemdijk. In 2009 is het water van de Lek in deze uiterwaard toegelaten, waardoor het nu een plas is geworden. Het prachtige slikgebied met de pionierssoorten is verdwenen.

De jaarlijkse telling van *grote karekieten* van de Loosdrechtse Plassen leverde 22 territoria op. Naast dit kerngebied zijn er territoria vastgesteld in de Amerongse Bovenpolder en de Hoogekampse Plas (2 zingende vogels op 13 juni). Na jaren is er ook weer een territorium in de Vinkeveense Plassen en Botshol gemeld.

Een melding van een adult mannetje *roodmus* in de uiterwaarden van Vianen was in een periode dat er meerdere roodmussen in Nederland werden waargenomen. Het ging hier voornamelijk om een eenmalige waarneming, maar het geeft wel aan dat deze soort ook in Utrecht gezien kan worden. Nog een eenmalige waarneming kwam uit de Botshol op 8 juni.

Er hebben in 2009 geen *grote gele kwikstaarten* in de stad Utrecht gebroed, ondanks gericht zoeken na het mooie jaar 2008.

De *kluut* doet het goed in Utrecht: 12 paar werden vastgesteld aan de Westdijk bij Spakenburg-Bunschoten en 2 paar zaten bij de Korte Maatskade in Eemnes. Ook

Bruine kiekendief - Jan van der Greef

in de Amerongse Bovenpolder en de Waverhoek telde men territoria.

In juni zien we al weer groepen *grote Canadese ganzen* in de polder van Utrecht verschijnen. Tegelijkertijd zwemmen koppels met pulli in de nieuwe natuurgebieden, plassen en recreatiegebieden. De Canadese gans is nog altijd goed vertegenwoordigd in de polders bij Spakenburg-Bunschoten. Bij de Westdijk werden in juni veel paren met pulli geteld. Bij fort Ruigenhoek werd een paar vastgesteld. In Natuurontwikkelingsgebied Willeskop zaten 4 paar. Nabij Haarzuilens werden 4 paar vastgesteld en in de Honswijkerwaard 2 paren. In de Steenwaard zijn 2 paar met pulli gezien. Dat deze hier ook hebben gebroed, lijkt aannemelijk. In juni werden minstens 6 paar gezien in de gracht van Fort Rhijnauwen.

De *brandgans* wordt op nieuwe locaties gemeld. Een paar met 4 pulli werd gezien op de Laagravense Plas, Houten. Een paartje verbleef in de polders ten oosten van de Vinkeveense Plassen. In de uiterwaarden tussen Nieuwegein en Culemborg zaten op het Utrechtse deel minstens 273 paren. Deze populatie wordt nu geschat op 275-300 paar. Drie territoria van de Indische Gans zijn vastgesteld op het stuweiland van Hagestein.

Meldingen van *steenuil* lees ik vaker op waarneming.nl dan dat deze rechtstreeks aan mij worden doorgegeven. Meldingen zijn er uit Leusden, Blauwe Kamer, Waverveen, Valleikanaal (Grift), Benschop, Leidsche Rijn, Polder Wulverhorst en Rietveld bij Woerden, centrum van Renswoude (op 16 mei), Polder De Hoon, Houten, Bethunepolder, Willige Langerak, Montfoort, Steenwaard, Polder Zeldert bij Amersfoort.

Raventerritoria zijn vastgesteld op Kwintelooyen, Veenendaal (4 uitgevlogen jongen), Noord-Houtringe, De Bilt (eind mei 6 ex. waarvan 4 juvenielen), Landgoed Vollenhoven, Zeist. Op het Leersumsche Veld is 1 territorium gemeld. Bij de Amerongse Bovenpolder werden 2 ex. met 2 jongen gezien. Dit paar zal van het Egelmeer afkomstig zijn. In de omgeving van de Westbroekse Zodden/Ruigenhoek zijn ook meerdere waarnemingen die duiden op een territorium. De vogels in de Eempolders zijn ook weer gemeld.

Volgens de tellers van de Vinkeveense Plassen hebben de *krooneenden* een slecht broedseizoen gehad. Het aantal paar was wel aanwezig, maar er waren weinig jongen in juni te zien.

Exoten

De *halsbandparkiet* werd steeds vaker in Utrecht-stad gemeld. Een paar zat in de Vogelenbuurt in Utrecht-stad. Het territorium in Overvecht/Oud-Zuilen was ook weer bezet. Langs de Vinkenkade en het oostelijke deel van de Baambrugse Zuwe zijn halsbandparkieten tegenwoordig vaste prik. Het lijkt erop dat deze zich hier definitief hebben gevestigd.

Het paar *zwarte zwaan* van Plas Breeveld bij Woerden heeft weer succesvol gebroed. Minstens 3 paar *Indische gans* zaten in de Steenwaard, maar of deze daar daadwerkelijk een territorium hebben gehad, is onduidelijk. Het voornaamste broedgebied, het stuweiland van Hagestein, lijkt minder aantrekkelijk te worden door verruiging van het terrein.